

Megjegyzések: 1. A 20. század végéig összesen huszonegy ökumenikus zsinatra került sor. Newman bíboros megállapítása, miszerint „egy évszázad kell egy zsinat asszimilálásához” igaznak tűnik. — 2. Lefebvre azért talált hívekre, mert a liturgikus reform bevezetése 1969-ben meglehetősen hirtelen történt. A mise rítusa, az énekek, a templombelső szinte minden átmenet nélkül megváltozott. A változás motívumait nem magyarázták meg kellően, helyette azt nyilatkoztatták ki: „Ez a zsinat!” A régi rítus, mi több, a latin nyelv egyszerűben „töltött gyümölcscsé” vált. Lefebvre-t sokan nem doktrinális okok, hanem érzelmi kötődések miatt követték. — 3. VI. Pál és Lefebvre egy ponton megegyeztek: a vita közöttük nem a liturgiáról, hanem a tanításról folyt. Ha az 1984-es engedmény hamarabb kijön, Lefebvre híveinek számát jelentős mértékben lehetett volna csökkenteni. Az engedmény azonban nem változtatta volna meg a vita igazi alapját, egyháztani jellegét. — 4. Tévédés az 1969-es reform előtti, az 1962-es rítust az „örök misének” vagy Szent V. Piusz miséjének nevezni. Szent V. Piusz (1570) és XXIII. János (1962) között a pápák ezt a rítust kilencszer módosították. — 5. Lefebvre gondolkodásának első ellentmondása, hogy a múlt pápáit (vagy egy elképzelt pápaságot) védelmez, miközben korunk pápáit támadja. — 6. Lefebvre gondolkodásának másik ellentmondása, hogy azt állítja, a II. Vatikáni zsinat pasztorális és nem doktrinális zsinat volt, ugyanakkor azt feltételezi, hogy ez a zsinat a hitet veszélybe sodorta. A zsinatot túlértékeli azok is, akik saját elképzeléseik megvalósítására akarják kihasználni, és azok is, akik a zsinatról azt állítják, hogy a francia forradalom eszméit akarja becsempészni az egyházba. — 7. A Lefebvre-mozgalmat a különböző vallási irányzatok mögött meghúzódó ideológiai harc is magyarázza. Karl Rahner teológiai befolyására Lefebvre azt feltételezte, hogy a zsinattal a struktúrák is veszélybe kerültek, s egyre nagyobb lehetőség teremtődött a regionális eretnokségek létrehozására. Ettől való félelmében végül is maga okozta a szakadást. — 8. Lehet-e igaza valakinek 2330 püspökkel és három pápával szemben? Lefebvre Szent Athanáz példájára hivatkozott, aki a püspökökkel szemben az ortodoxiát védelmezte. Szent Athanáz azonban valójában a Nikaiai zsinatot, annak határozatait védelmezte. — 9. Lefebvre-t nem eltérő véleménye miatt közöcsítették ki, hanem mert véleményének kinyilvánítására rossz eszközt választott, hiszen a püspökszentelés, a pápa beleegyezése nélkül, az apostoli successio személyes kisajátítását jelenti: kisajátítja az apostolok által megkezdett püspöki genealógiát, azaz szakít a hagyománnyal. — 10. Lefebvre elveszítette a reményt. Elfogadhatatlannak tartotta, hogy nézeteit ne haladéktalanul vizsgálják meg, és fogadják el, azaz saját igazság részét akarta másokra erőltetni, holott az egyház misztériuma sokkal nagyobb, mint az, amit bármelyikünk is befogad belőle. A kegyelem valósága sokkal erősebb, mint érzelmeink.

Imádkozzunk testvérünkért, Marcel Lefebvre-ért, valamint követőitért, kellő alázattal!

Török József fordítása

JEAN GUITTON

VI. Pál — titok

(Részlet)

1976. szeptember 8. Az itt következő beszélgetés jobb megértéséhez érdemes összefoglalni a Figaróban 1976. augusztus 27-én megjelent írásomat.

Egy hónapja kapom a leveleket, és látogatóim kérdezik: mit gondolok Ecône drámájáról? Jean d'Ormesson pedig baráti makacssággal sürget, hogy írjak erről a Figaro hasábjain. Sokáig inkább a hallgatást választottam. A vallásfilozófus szemében a legsúlyosabb problémák közé tartozik, amit ez az ügy felvet: fél évszázada szünet nélkül ezen gondolkodom. Ahogy egy római barátom írta, számomra „jog és kötelesség”, hogy ítéletemet őszintén kimondjam. Ez a római barát pedig nem más, mint a Szentatya. Homályosan bár, de mindenki érzi, hogy a latin nyelvű mise és az ecône-i szeminárium kapcsán a tét nagy, és a zsinat jövőjét befolyásolhatja.

Az ökumenizmusnak két arca van. Az egyik sugárzó, és tele van reménnyel. A szeretet arra törekszik, hogy a keresztények közötti ellentéteket elsimítsa (amint azt egykor Leibniz írta Bossuet-nek). A másik fájdalmas és tele van aggodalommal. Ez az, amely az igazság után sóvárgó ember lelkiismeretét ítélkezésre, vagy elszakadásra kényszeríti. Túl könnyű lenne az elkülönülés kapcsán szenvedélyről, tudatlanságról, gőgről beszélni. A keresztények megoszlásának végső oka az a meggyőződés, hogy hűségesek Jézus Krisztus akaratahoz. Miként ezt az utolsó zsinat határozottan kimondja, az ökumenikus erkölcs megköveteli a megosztó nézetek tiszteletben tartását.

Az előzmények ismertetése után megpróbálom elképzelni a püspök és a pápa kettős monológiáját. Lefebvre a hit védelmezőjének tartja magát. Úgy ítéli meg, hogy tíz év után a hit veszélybe került. Nem mintha kívülről érték volna támadások, hanem mert — a látszat szerint — maga a hit kételkedik saját magában és identitásában. Karikatúrát rajzol Tulle püspökéről az, aki a múlt elvakult rajongójaként mutatja őt be. Amit védelmébe vesz, az a tegnapi, a ma és a holnap örökké megmaradó hite. Régebben azt állította, hogy elfogadja a zsinatot, de visszautasít bizonyos következtetéseket, amelyeket jogtalanul vontak le a zsinat tanításaiából. Újabban azonban, nem tudom mióta, engedett a szédület logikájának, és azt kezdte hirdetni, hogy a II. Vatikáni zsinat skizmatikus volt. Ezt téves, oktalan állításnak tartom.

Ami VI. Pált illeti, úgy ítéli meg, hogy a történelem előtt felelős azért a zsinatért, amelyen elnökölt, amelyet irányított, és befejezett. A püspöktől Péter utóda, Krisztus földi helytartója számára követeli meg az engedelmességet. Nem mintha tévedhetetlennek tartaná magát, hanem mert ő rendelkezik a legnagyobb tekintéllyel a zsinat határozatainak megvalósításához.

A pápa úgy gondolja, hogy a zsinat az egyház számára fölmérhetetlen reménységet jelent az emberiség történelmének meghatározott pillanatában, amikor a katolikus egyháznak megadatott az a ritka esély, hogy a világ tisztelettel hallgatja, mint az egység és az üdvösség hirdetőjét. A pápa állandó olvasmányai közé tartozik Newman, aki szerint a zsinat az örök hitet a Szentlélek segítségével mind teljesebben bontja ki: a hit letéteményében a jelenlévő összetevők közül mindig a legfontosabbakra helyezi a hangsúlyt. Ez az elmúlt századok alatt inkább rejtetten érvényesült, vagy olykor elhomályosult. Ilyen tényezőknek tekinti például azt, hogy a hit érdemében nélkülözhetetlen a lelkiismereti szabadság, vagy hogy tudomásul kell venni a monoteista vallások és a keresztény felekezetek közös alapjait. Ez rokonságot mutat Szent Pál lelkiiségével, akinek nevét is viseli a pápa. Szent Pál az idegenek, a kívülállók apostola, aki „mindenkinek mindene” lett, hogy az utolsó napon majd Isten legyen „minden mindenben”.

Bizonyos, hogy VI. Pál minden megfigyelőnél jobban fel tudja mérni a civilizáció és az egyház válságát, a válság gyors elmélyülését. Tudatában van a lelkiélet, a hit hanyatlásának. Ismeri az új liturgia bizonyos túlkapásait és céltévesztéseit, még ha ezekről hallgatnak is előtte. Tudja, hogy a hívő nép bizalma emiatt megrendült, és az elit — bár „lábujjhegyen” —, de mégis távolodik az egyháztól. A pápa borzadva beszélt az egyház „önpusztításáról”... Ugyanakkor bízva a Szentlélekben, és tudva, hogy „a pokol kapui sem vesznek erőt rajta”, reméli, hogy az elkerülhetetlen válság után (ami a Nikaiai zsinatot is egy évszázadon keresztül kísérte) az egyház ismét visszanyeri kezdeti lendületét és segíteni fogja az emberiséget, hogy kiutat találjon történelmének jelenlegi válságos helyzetéből.

V. Piusz és VI. Pál misével kapcsolatos rendeleteit jogtalanul állítják szembe egymással, hiszen mindkét pápa régebbi hagyományokat akart kodifikálni. Szent V. Piusz előírásai első századi imádságokat rögzítettek. VI. Pál egyszerűsítette és bővítette a miserendet. Négy kánont javasolt, amelyek közül az első a régi, az úgynevezett római kánon. A nyilvánosságot azonban rosszul tájékoztatták és ez értetlenkedést váltott ki az emberekből. Hogyan lehet elfogadtatni Franciaországgal, ezzel a gondolkodás iránt mindig vonzóddó országgal, az

egyszerű és a művelt francia hívekkel, hogy egyedül a zsinati atyák által használt miseforma lesz tilos? Miként lehet megértetni az összefüggések és türelmesség után vágyódó franciákkal, hogy a pluralizmus tiszteletben tart minden irányzatot, kivéve azt, amely meg akarja őrizni az oly sok évszázadon át végzett liturgiát? A reformnak érére, megbocsájtásra és türelemre van szüksége ahhoz, hogy meggyökerezzen. Ideje, hogy a francia püspöki kar kertelés nélkül engedélyezze, amit Róma tiszteletben tart.

A sok látszólagos ellentét egyik paradox eredménye az lesz, hogy e válság még inkább hangsúlyozza a Szentszék döntőbírói hatalmát, mint a hit azonosságának biztosítékát. A hit legfőbb felelősét tegnap, ma és holnap kevésbé befolyásolja a közvélemény, mint a nemzeti püspöki karokat.

Szembe kell néznünk azzal a majdnem végzetes következménnyel is, hogy ha a Szentszék kíméletlennek mutatkozik a kihívó célponttá vált Ecône-nal szemben, akkor még inkább el kell ítélnie azokat, akik a zsinat leple alatt megkérdőjelezik és veszélyeztetik a hit lényegét. A kiengesztelődés idején, amikor a katolikusok megpróbálnak testvéreikhez közeledni, azt kockáztatjuk, hogy ők maguk szakadnak három táborra. Ki ne tenne meg mindent, hogy ezt elkerüljük?

Mi történne azonban, ha holnap Ecône az egyházi közösségen kívül találná magát? Dakar és Tulle egykori főpáστοra nem ülhetne többé testvérei mellé? Canterbury érsekéhez hasonló helyzetbe kerülne. Így vetődik föl az ökumené becsületességének, a kiengesztelődés, a tékozló fiú, a kölcsönös igazságtalanságok beismerésének kérdése. Mgr. Lefebvre mindig azt kérte, hogy fogadja őt a Szentatya egyedül, négy szemközt, mint atya a fiát. Kívülállóként hamarabb részesülhetne kihallgatásban.

Az ökumenikus szeretetet nem lehet megkerülni. Mint minden abszolút szeretet, az ökumenikus szeretet is győzni fog: az örömben éppúgy, mint a bánatban, a közösségekben, amelyek egybegyűjtenek, és az elkülönülésekben, amelyek szétszóróznak. Krisztus köntöse mindvégig darabokra hasadt marad? Tálal-e vajon Krisztus hitet a földön?

Az ökumenikus remény azonban, ami remény a reményben, bizonyos benne, hogy egyszer eljut az egységhez — vagy itt, vagy pedig a túlvilágon.

A nyitásra vállalkozó zsinat még inkább föltételezi a hűséget. Bevalljam-e, hogy ez a hitből fakadó legnagyobb örömom? Vagyis az, hogy azonosulni tudok húsz évszázad híveinek seregével, és ebben az azonosságban közösséget tudok vállalni velük...

Minden változás föltételez a változásnál mélyebb maradandóságot. (Így van ez a politikában is.) Sajnos, a legrosszabb mindig lehetséges. De tudjuk, hogy egy szép napon majd beteljesül a legjobb. Szeretem egyik hitetlen barátomnak ezt az oly alázatos, oly tiszta mondását: „Semmit sem tudok, alig hiszek valamit, de mindent remélek.”

Ez az írásom a pápa elé került. Jónak találta, bár paradoxnak ítélte azt a gondolatot, hogy a kiközösített Lefebvre könnyebben találna meghallgatásra.

1976. szeptember 9. Patetikus társalgás. A pápa arca szigorú. Egy magasított széken ül. Most hallom őt először pápaként beszélni. Azt mondja, hogy az egyházban ő képviseli a legfőbb tekintélyt. Nem tudom, miért, de megrettent, hogy egyedül vagyok vele, mintha többé nem barát, hanem bíró lenne. Mi több, kinyit egy fehér borítójú dossziét, és ebben meglepetve pillantom meg a húsz éven keresztül neki címzett leveleimet, még a legjelentéktelenebbeket is. Lucie-Faure Goyau könyvéről beszél, amit én küldtem neki. 1917-ben olvastam és ebből ismertem meg először Newmant. A kis kötetet kedvenc színébe, zöldbe köttette. Véleménycsere következik Newmanról, de a beszélgetés magasabb röptű témák felé szárnyal, olyanok felé, amiket Newman megélt. Hogyan lehet meghatározni az egyház identitását az időben? Az Ecône-ügy annyiban érdekel, amennyiben erre az alapvető kérdésre vonatkoztatom. Világosan emlékszem beszélgetésünk dialektikájára, amely soha nem tévedt mellékvágányra, és egyre emelkedett.

Azzal kezdtem, hogy fölelevenítettem azt az ígéretemet, amelyet Mgr. Montini kért tőlem 1950. szeptember 8-án, vagyis hogy mindig mondjam meg neki egyenesen, amit gondolok. Kifejtettem, hogy Ecône szakadás okozója lehet, s ez a szakadás akár három évszázadig is eltarthat. Lefebvre-t a fiatal Newmanhoz hasonlítottam, aki nem fogadta el a Róma által bevezetett változtatásokat, azt gondolván, hogy az egyháznak gondosan kell őriznie a formákat. Majd Newmannek meg kellett értenie (és ezért tért meg), hogy az egyháznak változnia kell, ha meg akarja őrizni igazi azonosságát; ez az, amit Newman fejlődésnek mond, ez az igazi Hagymány. Ily módon a Lefebvre-ügy (amely az egyháznak oly sok gondot okoz) gondolataim állandó tárgya. Ezután a pápa veszi át a szót.

VI. Pál: Tegnap önt hallgatva megértettem, azt szeretné, ha fogadnám Lefebvre-t.

Jean Guittou: Nincs jogom megítélni azokat a nagyon súlyos okokat, amelyek arra készítetik, hogy ne fogadja. De én a hívek oldaláról szemlélem az eseményeket. Sem az elithez tartozó, sem az átlaghívő nem érti, miért nem akarta Ön egyszer sem fogadni Lefebvre-t, amikor minden szakadárt, eretneket, hitetlent fogadott. Többen döbbenet látják, hogy Ön kemény Lefebvre-hez, miközben oly elnéző és lágy azokhoz, akik sokkal engedtelenebbek, mint ő, mivel az utóbbiak a zsinat leple alatt bomlasztják az egyházat. Tisztán külső álláspontra helyezkedtem, én innen nézve úgy vélem, hogy Lefebvre kihallgatása egyfajta jelzés lehet...

VI. Pál: De hiszen én küldötteket menesztettem hozzá, akik a nevemben könyörögtek neki, ám azokkal elutasítóan viselkedett.

Jean Guittou: Éppen ez az, egy négy szemközti, atya és fiú közötti találkozás semmivel sem helyettesíthető.

VI. Pál: Hogyan fogadhatnám azt, aki tegnap még azt mondta Besançonban: Letérdelek a pápa előtt, egy feltétellel, ne kérje tőlem, hogy protestánsná váljak!; őt, aki tegnap még azt írta, hogy modernista, hogy eretnek vagyok; őt, aki sérteget engem!

Jean Guittou: De ha ő azt mondaná: változtatok eddigi nézeteimen, bűnömet nyilvánosan megvallom; akkor is megtagadná, hogy fogadja?

VI. Pál: Ez elvont és idealista föltevés, amely nem felel meg a valóságnak. Természetesen mindig lehet reménykedni a kegyelem csodájában, bízni valami teljesen valószínűtlen eseményben. Ebben az esetben kitárnám felé a karom. De pillanatnyilag semmi jelét nem látom a megtérésnek.

Jean Guittou: De ha négy szemközt találkozhatna Önnel, és bűnbánatot tartana, akkor ez Önt igazolná a világ előtt, hiszen a lehetetlent is megkísérelte, hogy megakadályozza a szakadást. Az Ecône-ügynek visszhangja lesz Európában, Afrikában, Amerikában. Sok ezer lélek csendes elszakadását eredményezheti; ráütheti bélyegét az egyház történelmére, és befolyásolhatja a zsinat jövőjét. Mert jelképesen ugyan, de a hagyomány egészének kérdése vetődik föl.

VI. Pál: Tisztában vagyok ezzel, és ezért mondom önnek, hogy ez tizenhárom éves pápaságom legsúlyosabb keresztje. Ezért beszélek önnek erről ma reggel. Én mindent megtettem, és ha később tényleg beáll a szakadás, nem én leszek érte a felelős, hanem Lefebvre értelmetlen engedtelensége és beteges makacssága, ami botrányt okoz, és sebet ejt az egyházon.

Én azt hozom föl erre, hogy Lefebvre engedetlen ugyan, de nyíltan az, míg más püspökök éppily engedetlenek, csak kifinomultabb módszerekkel: például botrányos tényeket lepleznek el tekintélyükkel, vagy nyíltan bírálják a Szentszék nemi erkölcsről szóló tanítását... A pápa félbeszakít:

VI. Pál: Tudom. Ez utóbbi kérdéssel kapcsolatban negyvenhét lyoni teológus intézett támadást ellenem, ami komoly lelki szenvedést okozott nekem. Legyen meggyőződve róla, hogy az erkölcsöt fellazító eszmék hirdetőit szigorúan megfeddtük, és ezt tették a püspökök is. De a lelkek iránti szeretetből tapintatosan, a nyilvánosság kizárásával tettük

ezt. Lefebvre esetében nyílt, értelmetlen és bennünket sértő lázadásról van szó: egy püspök lázadt föl, aki papokat nevel ellenem. Ha fogadom, féltő, hogy sértegetni kezd, majd később kiforgatja a szavaim.

Jean Guïton: Mgr. Lefebvre ugyanolyan helyzetben van, mint az anglikánok, a lutheránusok, az ortodoxok, akik őszintén vágyakoznak a katolikusokkal való egységre, egy föltétellel: ismerje el az egyház, hogy jogosan anglikánok, lutheránusok, ortodoxok. Kimondatlanul is azt föltételezik, hogy valójában a pápa skizmatikus, és ők az igazság képviselői. Időnként ugyanez a helyzet Lefebvre-rel is. Az ökumenizmust alapjaiban járja át az a mélységes szenvedés, ami az igazság keresésével jár. A keresztyények közötti megosztottság azért lehetséges, mert akik elkülönülnek, magukban azt gondolják, hogy a papaság hűtlen lett Krisztushoz, és ha ez így van, akkor ők az igazán hűségesek. Márpedig nehéz dolog aláírni az ökumenizmusról szóló zsinati dokumentumot, és elítélni azt a Lefebvre-t, akit Ön sohasem fogadott; mert ugyanolyan helyzetben van, mint a skizmatikus püspökök, például Canterbury érseke, akivel Ön a múlt hónapban váltott levelet a nők pappá szenteléséről. Ecőne esete azért érdekel, mert mintegy nagytő alatt látom benne minden skizma mechanizmusát, amely kétezer év óta kíséri az egyház történelmét. A lelkiismeret kerül ellentétbe az igazsággal. Tényleg léteztek kölcsönös igazságtalanságok, ostoba kijelentések, amelynek eredménye szomorú elhidegülés és elítélés lett. A II. Vatikáni zsinaton meghatározott ökumenizmus azonban új szellemet hozott az egyházba.

VI. Pál: A múlt negatívumait ismerjük. Valójában azt kellene tudnunk, miként valósuljon meg az ökumenizmus a jövőben. Tegnap a hit válságáról beszélt nekem Franciaországban. Gondolkozott az éjjel ennek győgszerén?

Jean Guïton: Igen, sőt papírra is vettem néhány gondolatot *Javaslatok* címen.

VI. Pál: Hadd lássam!

Átnyújtom a papírlapot. Az első pont a hitről, vagyis a hit folyamatosságáról szól, hiszen ez korunk legfőbb problémája. Az, hogy a ma hite ugyanaz a hit legyen, mint a tegnapé volt és a holnapé lesz.

VI. Pál: A fejlődés föltételezi a hagyományt. Ezt mindig is hangoztattuk, különösen a Hit Évében tett ünnepélyes hitvallással.

Jean Guïton: A nehézség abból fakad, hogy minduntalan a zsinat utáni egyházzól beszélnek, mintha a zsinat mindazt eltörölte volna, ami azelőtt létezett. Márpedig amennyiben a zsinat utáni egyház lényegi pontokon eltörli és kijavítja a régi egyházat, akkor ezzel beismeri, hogy a múltban tévedett. Ha pedig tévedett a múltban, miért ne tévedhetne a jelenben és a jövőben is?

VI. Pál: Gondoljon a liturgikus reformra. Én még messzebb megyek, mint ön. Mi nemcsak megtartottuk az egész múltat, hanem megtaláltuk azt a forrást, amely a legrégebbi, a legősibb, az eredethez a legközelebb. Ez a hagyomány elhalványult az évszázadok folyamán, különösen pedig a Trienti zsinaton.

Jean Guïton: A nehézséget az jelenti, hogy ne keltsük azt a benyomást, mintha a Trienti zsinat elhagyta vagy elvetette volna azt, ami előtte volt. Jó példa erre a szentmise. Ezen a zsinaton hangsúlyozták a mise áldozati jellegét, hiszen ez misztikusan megújítja a keresztdozatot. Ezt manapság egyesek Luther-ellenes intézkedésnek tekintik, mintha Luthernek lett volna igaza a zsinattal szemben, hiszen arra hivatkozott, hogy ő az, aki visszatér az ősi forráshoz.

VI. Pál: A hit identitása, megmaradó igazsága azonban nem kérdéses. Lérins-i Szent Vince szerint: Quod semper, quod ubique, quod ab omnibus (amit mindig, mindenütt, mindenki hitt) örökre a hit ismérve marad.

A pápa ekkor jut el javaslatom harmadik pontjához. Ebben arról van szó, hogy kívánatos lenne átmeneti időszakra engedélyezni Szent V. Piusz miséjét, azaz vissza kellene vonni

Franciaországban Szent V. Piusz miserendjének tilalmát (melyet egyébként a zsinat sohasem akart eltörölni). A pápa szigorúan így szól:

VI. Pál: Ezt soha. Annál kevésbé, mivel ez hamis csatározás, hiszen Szent V. Piusz kánonját megtartottam az új liturgia négy kánonja között, s ott most az első helyen van.

Jean Guítton: Itt nem a kánonról van szó, hanem a felajánlásról, és úgy tűnik, az új liturgiában ez utóbbinál visszaszorult az áldozat eszméje.

VI. Pál: Beismerem, hogy valóban különbözik kissé Szent V. Piusz és a zsinat liturgiája. Ez utóbbit nem tudom, miért nevezik VI. Pál liturgiájának. A Szent V. Piuszról elnevezett mise azonban — amint azt Ecône példája is mutatja — a zsinat elítélésének szimbólumává vált. Márpedig elfogadhatatlan, hogy a zsinatot bármilyen szimbólummal is elítéljék. Ha kivéltet tennénk, megrendülne a zsinat apostoli tekintélye, megrendülne a zsinat egésze.

Jean Guítton: Ez az engedmény azonban a behódolást eredményezné, s nem kellene többé félni a szakadástól. Ez nem érdemelne meg minimális engedményt? Annál is inkább, mivel a közvélemény nem tudja elfogadni, hogy minden mise engedélyezett, kivéve Szent V. Piuszét, vagyis azét, akinek miséjét a zsinat alatt minden püspök mondta.

A beszélgetést erről a témáról befejeztük és áttértünk a sértések megbocsájtásának kérdésére. A Szentatya mélyen elkomorodik.

VI. Pál: Ön jól tudja, ön, aki a barátom, hogy bármely pillanatban készen állok a teljes megbocsájtásra — egy feltétellel: Lefebvre megtérése őszinte legyen. Márpedig nekem minden okom megvan ennek ellenkezőjét hinni.

Jean Guítton: Éppígy azt is mondhatjuk, hogy Ön soha nem fog megbocsájtani, még ha ő meg is tér, mivel ez a megtérés az Ön szemében soha nem lesz őszinte. Vajon Isten így tesz velünk, mivelünk, akik naponta megsértjük? És hogyan tudnánk őszinteségünk, tiszta szeretetünk, odaadásunk matematikai bizonyosságát fölmutatni?

VI. Pál: Az őszintétlenségnek vannak valószínűségi fokozatai, de helyes, hogy fölveti az őszinteség kritériumának kérdését. Úgy vélem, ezeket az ismérveket nem lehet egyetlen kijelentéssel, tartalommal megtölteni, különösen nem képes erre egy olyan kevésbé rendszeresen gondolkodó szellem, mint Lefebvre. Mert holnap aztán könnyen következhetne rá egy ellentétes tartalmú kijelentés. Valódi változásra volna szükség, hosszú éréssé, s a megtérés bizonyítékainak azonos irányba kellene mutatniuk nemcsak Mgr. Lefebvre-nél, hanem környezetében és tanítványai egy részénél is. Akkor valószínűbb volna az őszinte megbánás. Ennek most semmi biztosítékát nem látom.

Emlékeztetem a pápát arra a pohárköszöntőre, amelyben Newman ezt mondta: „Először a saját lelkiismeretemre ürítem a poharamat, utána a pápára.”

VI. Pál: Az igaz, hogy a lelkiismeret az első fényesség, minden más fény forrása, és ezt nekünk azoknál is tiszteletben kell tartani, akik csalódnak. Marad tehát az imádság, hogy a Szentlélek „betörjön” Mgr. Lefebvre lelkiismeretébe.

A pápa hirtelen fölkel székéből és arra kér, imádkozzam el vele a Pater nostert. Azután így szólok:

Jean Guítton: A francia egyház és az egyetemes egyház javáért kellett kedvem ellenére is foglalkoznom Ecône ügyével. Semmi rokonszenv nem él bennem az integrizmus iránt. Olyan szellemek formáltak és hatottak rám, akiket Szent X. Piusz hallgatásra ítelt: Pouget, Portal, Lagrange, Bergson, Blondel. Ön volt az, aki engem megmentett Mgr. Parente karmaiból, aki 1948-ban a Máriáról írt könyvemmel indexre akarta tetetni és innen ered az Ön irántam tanúsított jóindulata. Nekem minden elképzelhető okom megvan arra, hogy Mgr. Lefebvre iránt gyanakvást érezzek. Kétszer két órát töltöttem vele, és olyan emberre találtam benne, aki annyira ellentettje szellememnek, amennyire azt csak el lehet képzelni. De minél távolabb áll tőlem Lefebvre, annál inkább igazságos szeretnék vele lenni, úgy, ahogy azt Lacordaire megfogalmazta: „Nem arra törekszem, hogy ellenfeletem meggyőzzem a tévedéséről, hanem arra, hogy vele egy magasabb igazság szintjén egységre

lépjek.” Ebben a mai válságban azt hiszem, mint világi, elfogadható tárgyalófél vagyok. Mindazonáltal nagyobb tekintéllyel rendelkeznék, ha magam mögött tudhatnám az Ön támogatását, és így magyarázhatnám meg Lefebvre-nek mindazt, amiről itt most beszélgetünk.

VI. Pál: Nem áll módomban önt tárgyalófélként Ecône-ba küldeni. A döntést az ön lelkiismeretére bízom. De ha elmegy Ecône-ba, és találkozik Mgr. Lefebvre-rel, ne beszéljen rólam, cselekedjék önállóan, felelősséggel, de mint magánember, mint filozófus. Ne rám, hanem az egyházra gondoljon. Az egyház nevében beszéljen.

Így végződött találkozásunk második része.

A harmadik még meghatóbb és még megindítóbb volt. Múlt az idő, és én újra fölvettem a legnehezebb kérdést.

Jean Guïtton: Szembe kell néznünk a ténnyel, hogy sor kerülhet skizmára, amely sok ezer katolikus hívőt fog magával sodorni, akik ezáltal a bűn virtuális állapotába kerülnek. Ráadásul számolnunk kell azzal is, hogy ez a szakadás nem válik valamiféle látható skizmává. Az elkülönült hívek nem fognak létrehozni (mint valaha tették a skizmatikusok) saját egyházat, csupán közömbösekké válnak: egész egyszerűen megszűnnek hinni, és gyermekeiket sem nevelik többé a katolikus hitben.

VI. Pál: Pontosan ugyanezt érzem én is. Ez tizenhárom éves pápaságom első igazi keresztje. De elmondhatom, hogy ennek elkerülésére mindent megtettem, amit csak tudtam.

Jean Guïtton: Szembe kell néznünk a következményekkel. Ha Ecône-t kiközösítik... (A pápa félbeszakít.)

VI. Pál: Végül is nem lehetetlen, hogy néhány hónap múlva a jelenlegi non-communicationt (nem-közösséget) kiközösítésre kell változtatni.

Jean Guïtton: Ha tehát Ecône-t kiközösítik janzenizmusáért, vagyis a hagyományhoz való hűség eltűzéséért, akkor a dolgok belső logikája kötelezi majd a Szentszékét azok kiközösítésére is, akik a hit lényegét módosítják. Egy jobboldali irányzat kiközösítését egy baloldalinak kell követnie. Ily módon Ön, a Jó Pásztor, a párbeszéd és a kiengesztelődés pápája, egyedül halad majd előre a csatamezőn, amelyen áldozatok fognak heverni jobbról, és még több áldozat balról.

VI. Pál: Számolok ezzel a lehetőséggel, talán ez lesz életem keresztje, ez lesz mártíriumom.

Jean Guïtton: Igen, föl fogják négyelni Önt, aki az egyház egységének jelképe. Ellenben ha megoldást talál erre a problémára, a hit pápájává válik. Ez lenne az Ön földi megkoronázása, igazi arca ebben fog megmutatkozni.

Kopogtatnak. A pápa így szól: „Ez valóban drámai beszélgetés volt. Ülünk asztalhoz!” Az étkezés után a pápa ismét megszólal: „Menjünk, s mondjunk köszönetet Szent Gergelynek!” Bemegyünk a kápolnába. Utána gyöngéden megfogja a kezem, és komolyan azt mondja:

VI. Pál: Köszönöm a látogatását, amely felüdülést jelentett számomra. Reméljük, hogy ez az ügy békésen rendeződik. A nehézség, ismétlem, az őszinteség ismerveinek a meghatározásában rejlik. Isten útjai... Lehetséges, hogy a megoldáshoz majd valami isteni esemény vagy égi fényesség vezet el. Ha Ecône-ba megy, mondja meg nekik, karom szélesre tárom mindannyiuk előtt.

Visszagondoltam az első találkozásunkra 1950. szeptember 8-án. Megtartottam az ígéretemet, vagyis megmondtam azt, amit helyesnek gondoltam, még ha ez nem is felelt meg elvárásainak. Sokszor mennyivel jobb lenne hallgatni...

Ahogy tudtam, rögtön lejegyeztem a beszélgetésünket, amelyet a pápa patetikusként mondott. Soha nem voltam ilyen közeli tanúja szíve vívódásainak, soha nem mértem föl ennyire titkos nagyságát.

Török József fordítása